

MERGER CLAUSE
JAKO ZASTRZEŻENIE
WYŁĄCZNOŚCI DOKUMENTU,
KLAUZULA INTEGRALNOŚCI UMOWY,
REGUŁA WYKŁADNI UMOWY

Marlena Pecyna

MONOGRAFIE LEX

MERGER CLAUSE
JAKO ZASTRZEŻENIE
WYŁĄCZNOŚCI DOKUMENTU,
KLAUZULA INTEGRALNOŚCI UMOWY,
REGUŁA WYKŁADNI UMOWY

Marlena Pecyna

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Stan prawny na 1 czerwca 2013 r.

Recenzent
Prof. zw. dr hab. Stanisław Sottysiński

Wydawca
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący
Ewa Fonkowicz

Opracowanie redakcyjne
Firma TEKSTY

Łamanie
Wolters Kluwer Polska

Układ typograficzny
Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2013

ISBN 978-83-264-4353-4

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska SA

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów i skrótowców / 15

Wprowadzenie / 19

CZĘŚĆ I

Zakres zastosowania *merger clause* / 23

Rozdział I

Funkcja *merger clause* / 25

1. Klauzula „grubej kreski” pomiędzy stanem przed umową a umową / 25
2. Przykładowe *merger clauses* i ich znaczenie w umowie / 26
3. Zastosowanie i funkcja *merger clause* jako wyznacznik kierunku rozważań / 30

Rozdział II

***Merger clause* jako zastrzeżenie wyłączności dokumentu a reguły dowodowe o wyłączności dowodu z dokumentu / 32**

1. Znaczenie *merger clause* w ramach reguł dowodowych w systemach *common law* / 32
  - 1.1. *Parol evidence rule*, doktryna *merger* a *integration/entire agreement clause* w angielskim *common law* / 32
    - 1.1.1. Funkcja *parol evidence rule* / 32
    - 1.1.2. Źródło i charakter prawny *parol evidence rule* / 35
    - 1.1.3. Doktryna *merger* a *parol evidence rule* / 40
    - 1.1.4. *Parol evidence rule* a zastosowanie i skutki *merger clause* / 41
  2. *Parol evidence rule* a *integration/merger clause* w systemie amerykańskim / 43

- 2.1. *Parol evidence rule* jako reguła dowodowa prawa materialnego / 46
- 2.2. Doktryna *merger* jako teoria spójności dokumentu / 47
- 2.3. *Parol evidence rule* w Restatements of Contracts i Uniform Commercial Code / 47
- 2.4. *Merger clause* jako „zabezpieczenie” zastosowania *parol evidence rule* / 52
3. *Merger clause* a rola dowodu z dokumentu w ramach reguł dowodowych w systemach prawa kontynentalnego / 54
  - 3.1. Reguły dowodowe a formalizm czynności prawnych w prawie rzymskim / 54
  - 3.2. Dowód z dokumentu w ramach reguł dowodowych w systemach prawa kontynentalnego / 56
    - 3.2.1. Francuska zasada *lettres passent témoins* / 56
    - 3.2.2. Dowód z dokumentu w ramach swobody dowodowej w systemie niemieckim, austriackim i holenderskim / 59
    - 3.2.3. Znaczenie dokumentu w ramach reguł dowodowych w prawie polskim / 62
4. Dowód z dokumentu a *parol evidence rule* i *merger clause* w regulacji konwencji o międzynarodowej sprzedaży towarów / 76
5. Reguły dowodowe a *merger clause* w europejskich regułach modelowych i projektach aktów prawnych / 81
  - 5.1. *Merger clause* jako zastrzeżenie wyjątku od reguły swobody dowodowej / 81
  - 5.2. *Merger clause* jako klauzula nienależąca do reguł dowodowych / 82
6. *Merger clause* a umowne uregulowanie katalogu środków dowodowych i rozkładu ciężaru dowodu / 87

Rozdział III

***Merger clause* jako zastrzeżenie wyłączności dokumentu a *pactum de forma* / 94**

1. Znaczenie „dokumentu” dla *merger clause* / 94
2. Pojęcie dokumentu a forma czynności prawnej / 95
3. *Merger clause* jako zastrzeżenie wyłączności dokumentu w systemie amerykańskim / 104
  - 3.1. Funkcja *merger clause* a teorie *parol evidence rule* / 104

-
- 3.2. *Parol evidence rule* w ujęciu S. Willistona jako uzasadnienie wyłączności dokumentu stanowiącego źródło umowy / **106**
    - 3.2.1. Reguła S. Willistona a regulacja *parol evidence rule* w Restatement (First) of Contracts / **110**
  - 3.3. *Merger clause* jako oświadczenie wiedzy zawarte w dokumencie umowy / **113**
  4. *Merger clause* a *pactum de forma* / **115**
    - 4.1. *Merger clause* a *pactum de forma* w systemach, które regulują *merger clause* / **116**
      - 4.1.1. Relacja *merger clause* do *pactum de forma* w angielskim *common law* i systemie amerykańskim / **116**
      - 4.1.2. *Merger clause* a *pactum de forma* w projektach europejskich i regułach modelowych / **117**
      - 4.1.3. *Merger clause* a *pactum de forma* w polskim projekcie części ogólnej kodeksu cywilnego / **121**
    - 4.2. *Merger clause* a *pactum de forma* w systemach, które nie regulują *merger clause* / **122**
      - 4.2.1. Znaczenie regulacji *pactum de forma* dla oceny skutków *merger clause* na podstawie konwencji o międzynarodowej sprzedaży towarów / **123**
      - 4.2.2. *Merger clause* jako zastrzeżenie wyłączności dokumentu a *pactum de forma* w prawie polskim / **127**

Rozdział IV

***Merger clause* jako klauzula integralności umowy / 136**

1. Znaczenie pojęcia integralności umowy dla skutków *merger clause* / **136**
  - 1.1. Integralność umowy w systemie amerykańskim / **137**
    - 1.1.1. Integralność umowy a *parol evidence rule* w ujęciu A.L. Corbina / **139**
    - 1.1.2. Integralność umowy w Restatement (Second) of Contracts / **144**
    - 1.1.3. Ostateczne wyrażenie postanowień umowy a *parol evidence rule* w regulacji Uniform Commercial Code / **149**
  - 1.2. Integralność umowy a *merger clause* / **151**

2. *Merger clause* jako zastrzeżenie integralności umowy w świetle regulacji konwencji o międzynarodowej sprzedaży towarów / **154**
3. *Merger clause* jako zastrzeżenie integralności umowy w regułach modelowych i projektach europejskich / **159**
  - 3.1. Treść a skutki *merger clause* / **159**
  - 3.2. Skutki *merger clause* / **160**
    - 3.2.1. Integralność umowy a uzgodniony albo niezgodniony indywidualnie charakter *merger clause* / **163**
    - 3.2.2. Niewiążący charakter *merger clause* wobec konsumenta w projekcie Common European Sales Law / **174**
4. *Merger clause* jako zastrzeżenie integralności umowy w systemach, które nie regulują *merger clause* / **175**
  - 4.1. Nierozpoznana materia / **175**
  - 4.2. *Merger clause* jako zastrzeżenie integralności umowy zawartej w dokumencie a system prawa polskiego / **177**
    - 4.2.1. Brak szczególnej regulacji / **177**
    - 4.2.2. *Merger clause* a wspólny zamiar stron co do zakresu umownego porozumienia / **178**
    - 4.2.3. *Merger clause* a niezgodniony indywidualnie zamiar stron co do zakresu umownego porozumienia / **182**

Rozdział V

***Merger clause* jako reguła wykładni umowy / 186**

1. Uzasadnienie zakresu problematyki / **186**
2. *Merger clause* a reguły wykładni umowy w systemie amerykańskim / **188**
  - 2.1. *Parol evidence rule* a reguła wykładni *plain meaning rule* / **188**
    - 2.1.1. Charakter prawny i zastosowanie *plain meaning rule* / **188**
    - 2.1.2. Dychotomia między *parol evidence rule* i *plain meaning rule* / **191**
  - 2.2. *Parol evidence rule* i *plain meaning rule* jako reguły komplementarne / **195**

- 2.3. *Merger clause* a reguły wykładni, w tym *plain meaning rule* / **198**
3. *Merger clause* a wykładnia umowy w angielskim *common law* / **201**
  - 3.1. Kontekstualizm *versus* formalizm w wykładni umowy zawartej w dokumencie a wpływ stron na sposób interpretacji / **202**
  - 3.2. *Merger clause* a wpływ stron na reguły wykładni umowy / **204**
4. *Merger clause* a reguły wykładni w konwencji o międzynarodowej sprzedaży towarów / **207**
  - 4.1. Znaczenie zamiaru stron dla wykładni umowy / **207**
  - 4.2. *Merger clause* jako postanowienie regulujące metodę wykładni umowy / **210**
5. Wpływ stron na wykładnię umowy na podstawie reguł modelowych projektów europejskich / **211**
  - 5.1. Znaczenie zamiaru stron w ramach reguł wykładni / **211**
  - 5.2. *Merger clause* a ustalenie zamiaru stron w ramach wykładni umowy / **214**
6. Znaczenie zamiaru stron przy wykładni umowy i ich wpływ na reguły wykładni w wybranych systemach prawa kontynentalnego, które nie regulują *merger clause* / **221**
  - 6.1. Wspólna rzymska tradycja / **221**
  - 6.2. Znaczenie wspólnego zamiaru stron wśród reguł wykładni umowy w prawie polskim / **223**
    - 6.2.1. Zamiar stron a literalne znaczenie treści umowy / **223**

CZEŚĆ II

***Merger clause* a znaczenie autonomii woli stron w umowie / 247**

Rozdział I

***Merger clause* a model umowy i teoria oświadczenia woli / 249**

1. Model umowy a znaczenie woli w oświadczeniu woli stron / **249**

- 1.1. Obowiązki informacyjne i zapewnienia przedkontraktowe a model umowy i teoria oświadczenia woli / **262**
  - 1.1.1. Model umowy masowej oparty na ryzyku uzasadnionych oczekiwań strony / **272**
  - 1.1.2. Model umowy masowej jako źródło inspiracji dla teorii normatywnego przypisania oświadczenia woli o treści zgodnej z uzasadnionymi oczekiwaniami adresata / **274**
2. *Merger clause* jako klauzula ochrony autonomii woli stron i klasycznego modelu umowy / **279**

Rozdział II

***Merger clause* a ważność umowy i wady oświadczenia woli / 281**

1. Relacja *merger clause* do ważności umowy i wad oświadczenia woli / **281**
  - 1.1. *Merger clause* a ustalenie istnienia i (nie)ważności umowy / **281**
  - 1.2. Relacja regulacji *merger clause* i wad oświadczenia woli / **283**
2. Zakres dopuszczalnego wpływu stron na ustalenie istnienia i skutków wad oświadczenia woli / **287**
  - 2.1. Uzasadnienie zakresu i struktury rozważań / **287**
  - 2.2. Wpływ stron na istnienie i skutki wad oświadczenia woli niezależnych od zakresu ochrony zaufania adresata oświadczenia / **290**
    - 2.2.1. Charakter norm regulujących wady oświadczenia woli niezależne od zakresu ochrony zaufania adresata oświadczenia / **290**
    - 2.2.2. Zakres dopuszczalności wpływu stron na zastosowanie bezwzględnie obowiązujących norm regulujących wady oświadczenia woli / **296**
    - 2.2.3. Wpływ stron na ustalenie i skutki pozorności umowy / **313**
  - 2.3. Wpływ stron na istnienie i skutki błędu jako wady oświadczenia woli związanej z ograniczoną ochroną zaufania adresata oświadczenia woli / **320**

- 2.3.1. Błąd jako wada oświadczenia woli związana z ograniczoną ochroną zaufania adresata oświadczenia woli / **320**
- 2.3.2. Zakres dopuszczalności uchylenia skutków okoliczności stanowiących przesłanki błędu a charakter norm prawnych o błędzie / **323**
- 2.3.3. Wpływ stron na skutki błędu a charakter norm prawnych regulujących błąd / **329**

Rozdział III

***Merger clause* a przedkontraktowe obowiązki informacyjne / 337**

- 1. Uzasadnienie zakresu rozważań / **337**
- 2. *Merger clause* a ogólny obowiązek udzielenia informacji / **337**
  - 2.2. *Merger clause* a ogólna reguła o obowiązku informacyjnym / **337**
  - 2.2. Ogólny obowiązek informacyjny a *culpa in contrahendo* / **344**
    - 2.2.1. *Culpa in contrahendo* a *merger clause* / **357**
  - 2.3. *Merger clause* a reguła o braku ogólnego obowiązku informacyjnego / **372**
- 3. *Merger clause* a szczególne przedkontraktowe obowiązki informacyjne przedsiębiorcy wobec konsumenta / **386**
  - 3.1. Zarys obowiązków informacyjnych wobec konsumenta / **386**
  - 3.2. *Merger clause* w stosunkach konsumenckich a charakter norm prawnych lub reguł o obowiązkach informacyjnych wobec konsumenta oraz sankcje ich naruszenia / **390**
- 4. *Merger clause* a szczególne przedkontraktowe obowiązki informacyjne przedsiębiorcy lub osoby wobec drugiej strony umowy / **405**
  - 4.1. Zarys obowiązków informacyjnych przedsiębiorcy wobec strony niebędącej konsumentem / **405**
  - 4.2. *Merger clause* w stosunkach pozakonsumenckich a charakter norm prawnych lub reguł o obowiązkach informacyjnych przedsiębiorcy wobec drugiej strony oraz sankcje ich naruszenia / **407**

- 4.3. *Merger clause* w stosunkach pozakonsumenckich a charakter norm prawnych o obowiązku informacyjnym osoby wobec drugiej strony umowy oraz sankcje jego naruszenia / **411**

Rozdział IV

***Merger clause* a zapewnienia przedkontraktowe / 417**

1. Znaczenie charakteru prawnego oświadczeń przedkontraktowych dla skutków *merger clause* / **417**
2. *Merger clause* a charakter regulacji dotyczącej oświadczeń przedkontraktowych jako źródła treści umowy / **418**
  - 2.1. *Merger clause* a zamiar stron jako podstawa ustalenia skutku oświadczeń przedkontraktowych / **418**
  - 2.2. *Merger clause* a usprawiedliwione oczekiwania adresata jako źródło wiążącego skutku zapewnienia przedkontraktowego / **421**
    - 2.2.1. *Merger clause* a skutki przedkontraktowych oświadczeń przedsiębiorcy / **426**

Rozdział V

***Merger clause* a postanowienia uzupełniające treść umowy / 435**

1. Zakres rozważań / **435**
2. Źródła uzupełniających postanowień umownych / **436**
3. *Merger clause* a koncepcje mechanizmu uzupełniającego treść umowy / **445**
  - 3.1. Sposoby ustalania postanowień uzupełniających umowę / **445**
  - 3.2. *Merger clause* a postanowienia uzupełniające ustalone w ramach wykładni umowy / **445**
  - 3.3. *Merger clause* a zewnętrzne wobec wyraźnej treści umowy postanowienia uzupełniające umowę / **448**
    - 3.3.1. Brak wiążącego skutku *merger clause* jako jedynej podstawy wyłączenia postanowień uzupełniających umowę / **448**
    - 3.3.2. Nadrzędne znaczenie zamiaru stron wyrażonego w *merger clause* nad zewnętrznymi postanowieniami uzupełniającymi umowę / **455**

Rozdział VI

***Merger clause* a ochrona zaufania strony polegającej na konkludentnym oświadczeniu drugiej strony / 469**

1. Zakres rozważań / 469
2. *Merger clause* a doktryna *promissory estoppel* / 470
3. Rozsądne poleganie na oświadczeniu strony jako przesłanka wyłączająca dopuszczalność powołania się na *merger clause* / 477
  - 3.1. *Merger clause* a dyspozytywny charakter norm chroniących rozsądne zaufanie / 482
4. *Merger clause* a ogólna zasada dobrej wiary / 486
5. *Merger clause* a koncepcja nadużycia prawa / 493
  - 5.1. Uzasadnienie zakresu problematyki / 493
  - 5.2. Koncepcja nadużycia prawa podmiotowego a zakres zastosowania regulacji / 494
  - 5.3. *Merger clause* a zakres zastosowania zakazu nadużycia prawa / 497

Podsumowanie / 505

Bibliografia / 517

Wykaz ważniejszych skrótów i skrótowców

ABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (austriacki kodeks cywilny)
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (niemiecki kodeks cywilny)
BGH	Bundesgerichtshof (Federalny Trybunał Sprawiedliwości)
CESL	Common European Sales Law (Wspólne europejskie prawo sprzedaży)
CISG, konwencja wiedeńska	Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Konwencja Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów)
DCFR	Draft of a Common Frame of Reference (projekt Wspólnego systemu odniesienia)
Dz. U.	Dziennik Ustaw
k.c.	ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)
k.c.a.	kodeks cywilny austriacki
k.c.fr.	kodeks cywilny francuski
k.c.h.	kodeks cywilny holenderski
k.c.n.	kodeks cywilny niemiecki
k.c.w.	kodeks cywilny włoski

k.h.	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.)
k.N.	kodeks Napoleona
konwencja wiedeńska, CISG	Konwencja Narodów Zjednoczonych o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów (Convention on Contracts for the International Sale of Goods)
k.p.c.	ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.)
k.p.c. z 1930 r.	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 83 poz. 651 z późn. zm.)
k.z.	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz. U. Nr 82, poz. 598 z późn. zm.)
KKPC	Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości
LOW COM.	Law Commission Report
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN	Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPİKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
PECL	Principles of European Contract Law (Zasady europejskiego prawa umów)
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny

UCC	Uniform Commercial Code (Jednolity kodeks handlowy)
UE	Unia Europejska
Zasady <i>Acquis</i>	Zasady obowiązującego europejskiego prawa umów
Zasady UNIDROIT	Zasady międzynarodowych umów handlowych przygotowane przez International Institute for the Unification of Private Law (Międzynarodowy Instytut Unifikacji Prawa Prywatnego)
ZPO	Zivilprozessordnung (niemiecka ustawa z dnia 30 stycznia 1877 r. regulująca postępowanie sądowe w procesie cywilnym)

Wprowadzenie

Rozprawa niniejsza dotyczy pewnego określenia, które nie istnieje w obowiązującym prawie pozytywnym większości – jeżeli nie wszystkich – porządków prawnych (choć występuje w regułach modelowych i projektach aktów prawnych), ale ma bardzo ważne znaczenie w świecie praktyki obrotu prawnego, w języku prawniczym umów. Jest to sformułowanie, za którym kryje się rozstrzygnięcie w przedmiocie uregulowania fundamentalnych kwestii prawa cywilnego, w szczególności prawa umów związanych z określeniem granic kompetencji ustalania wiążącej treści umowy, ale także z określeniem modelu umowy, a nawet teorii oświadczenia woli. Biorąc pod uwagę popularność stosowania *merger clause* w umowach, zwłaszcza o charakterze gospodarczym, można zauważyć, że częstotliwość jej występowania w konkretnych umowach jest odwrotnie proporcjonalna do znajomości materii co do skutków jej wprowadzenia do umowy, zakresu skuteczności i mechanizmu regulacyjnego danej umowy zarówno przez same strony, jak i organy sądowe czy arbitrażowe. Tak jak każda umowa jest inna, tak też można by rzec, że postanowienie umowne określone jako *merger clause* (zresztą nie tylko w ten sposób, o czym będzie mowa w opracowaniu) również jest odmienne – jeżeli nie w samej literalnej treści, to w skutkach, które wywołuje w odniesieniu do konkretnego stosunku prawnego między określonymi stronami. To prawda. Zważywszy jednak na wspólny czy też w pewnym sensie typowy zakres zastosowania i rdzeń treści tego określenia, można wyróżnić główne problemy związane z jego zastosowaniem w umowie, a także skutkami, które często nie są uświadamiane przez strony i równie często przez organy sądowe lub arbitrażowe rozpoznające spór między stronami dotyczący tejże umowy.

Wedle tych głównych aspektów zastosowania i charakteru prawnego *merger clause* skonstruowana jest struktura pierwszej części opraco-

wania, czyli: zastrzeżenia wyłączności dokumentu umowy, pod którym należy rozumieć dwa problemy, to jest kwestię materialnoprawnej reguły dowodowej skutkującej zastrzeżeniem wyłączności dokumentu umowy oraz umownego zastrzeżenia formy czynności prawnej, a następnie *merger clause* jako klauzuli integralności umowy związanej z zagadnieniem ustalania wiążącego strony zakresu porozumienia umownego oraz reguły wykładni umowy. W drugiej części zostały natomiast przedstawione zagadnienia związane z relacją *merger clause* wobec umowy, znaczeniem *merger clause* dla zakresu autonomii woli stron w umowie. W tym kontekście postawiony został również problem zmiany w zakresie modelu umowy, co może się wiązać także z koniecznością stworzenia nowej teorii oświadczenia woli (została zaproponowana) albo z pożegnaniem oświadczenia woli jako uzasadnienia istnienia i wiążącego skutku umowy. Następnie przedstawione zostały bardziej szczegółowe rozważania, związane przede wszystkim z zakresem mocy wiążącej *merger clause* (głównie jako klauzuli integralności umowy) w granicach swobody umów. Do tych zagadnień zaliczone zostały: wpływ *merger clause* na istnienie i ważność umowy głównie w tym aspekcie, który związany jest z niewadliwą wolą jej zawarcia, oraz na jej treść w kontekście przedkontraktowych obowiązków informacyjnych, zapewnień przedkontraktowych, postanowień uzupełniających umowę. Rozważania o *merger clause* w drugiej części rozprawy kończy zagadnienie ochrony zaufania strony przed powołaniem się na *merger clause* przez drugą stronę mimo ważności i skuteczności tej *merger clause*. Natomiast w podsumowaniu przedstawiona została propozycja uregulowania problematyki *merger clause* w projekcie kodeksu cywilnego na podstawie wniosków wynikających z rozważań dotyczących tego zagadnienia we wszystkich wyżej przedstawionych aspektach, a także propozycja sformułowania *merger clause* jako klauzuli umownej, które może być przydatne do zastosowania w konkretnych umowach.

Porządkiem prawnym, z którego *merger clause* pochodzi, jest angielskie *common law*, chociaż pod względem wiążącego charakteru i rzeczywistego znaczenia dla umowy została rozwinięta przede wszystkim w systemie amerykańskim. Są to zatem dwa źródłowe systemy, na tle których *merger clause* musi być przedstawiona w celu zrozumienia jej istoty i zastosowania. W związku z tym w rozprawie pojawia się szereg zwrotów obcojęzycznych, w szczególności anglojęzycznych, nazywających poszczególne instytucje/zagadnienia prawne, w świetle

których jest przedstawiana *merger clause*. Określenia te należy traktować jako swoiste nazwy własne, których przetłumaczenie na język polski nie odda ich znaczenia ani sensu prawniczego, dlatego zdecydowałam się używać tych określeń w oryginalnym brzmieniu (wyjaśniając jednocześnie prawnicze znaczenie poszczególnych pojęć), stawiając na nadrzędność ich właściwego rozumienia nad sformułowaniem po polsku. Z tego także powodu w tytule rozprawy i w jej treści występuje angielskie określenie *merger clause* jako pojęcie niejako uniwersalne (choć nieco magiczne na pierwszy rzut oka, gdyż odbiegające znaczeniem od dosłownego tłumaczenia, ale znane w świecie umów), wokół którego skoncentrowane są rozważania tego opracowania, przy uwzględnieniu jednak jego wieloznaczności, co znajduje odzwierciedlenie zarówno w tytułach rozdziałów, jak i ich treści. Zakresem zainteresowania badawczego objęte są wspomniane systemy *common law*, a także transpozycja funkcjonowania w nich *merger clause* do projektowanych regulacji prawa europejskiego i reguł modelowych, a ponadto wiedeńska konwencja o międzynarodowej sprzedaży towarów z 1980 r. jako prawo międzynarodowe obowiązujące w obrocie, w którym *merger clause* ma szeroki zakres zastosowania. System prawa polskiego oraz wybrane porządki prawa kontynentalnego stanowią natomiast pole do rozważań na temat skutków zastrzeżenia *merger clause* na tle porządków prawnych, którym tradycja *merger clause* wywodząca się z *common law* wydaje się być obca, co nie oznacza, że *merger clause* nie znajduje w nim ram zastosowania, zarówno *de lege lata*, jak i *de lege ferenda*. Szeroki zakres rozważań opartych o *common law*, gdzie *merger clause* ma swoje „pochodzenie” prawne i skąd wynika jej fenomen, ukazuje jednak ewolucję podłoża prawnego, które uzasadniało określone zastosowanie i rolę *merger clause*, ale stwarza także podstawy do określenia ram zastosowania tej klauzuli do tradycji systemów kontynentalnych. Wobec powyższego dogłębne rozważania o inspiracji prawnej dla *merger clause*, sposobu jej funkcjonowania w systemach źródłowych stanowią nie tylko punkt wyjścia dla rozważań o *merger clause*, ale także podstawę dla przekładu ujęcia *merger clause* w tradycji *common law* na jej ujęcie w tradycji kontynentalnej. Jedynie zrozumienie *ratio* i zakres zastosowania oraz skuteczności *merger clause* w systemach źródłowych może stanowić podstawę dla wyprowadzania wniosków dla jej stosowania, a przede wszystkim uregulowania w systemach kontynentalnych, do których należy również polski porządek prawny. Problematyka *merger clause* nie była dotychczas w pełni uchwytana naukowo i w praktyce

prawniczej. Mam nadzieję, że niniejsze opracowanie przybliży jej istotę i wielowymiarowość prawną oraz że udało się rozwinąć w nim myśl o tej pracy zrodzoną w jednym z miejsc międzynarodowego arbitrażu, w których znaczenie *merger clause* ma tak doniosłe znaczenie.

Paryż, luty 2013

CZĘŚĆ I

Zakres zastosowania *merger clause*

Rozdział I

Funkcja *merger clause*

1. Klauzula „grubej kreski” pomiędzy stanem przed umową a umową

Określenie *merger clause* nie odwołuje się do instytucji prawnej uregulowanej w danym systemie lub porządku prawnym czy też projekcie aktu prawnego. Odnosi się zaś ono do postanowienia umownego o pewnej treści, a przede wszystkim funkcji, którą jest oddzielenie momentu zawarcia umowy od historii, która do tej chwili doprowadziła. Wspomniana historia obejmuje zachowania stron lub ich przedstawicieli między złożeniem pierwszego oświadczenia o zamiarze nawiązania stosunku prawnego a ustaleniem jego treści oraz zawarciem umowy we właściwy sposób. W tym czasie składane mogą być różnego rodzaju propozycje, oświadczenia, wyjaśnienia, zapewnienia, wyrażane mogą być przekonania, zapatrywania – ustnie, pisemnie czy w innej postaci. Im dłużej trwają negocjacje, tym historia umowy jest bogatsza i tym samym w większym zakresie może wpływać na samą umowę, tj. na jej treść, wykładnię oraz skutki, a w związku z tym większe jest ryzyko niepewności stron – i jest ono tym większe, im bardziej skomplikowana umowa, dłuższy okres negocjacji, dłuższy termin jej wykonywania oraz bardziej złożona treść zobowiązania danej strony. Zawarcie umowy w określonej formie, to jest co najmniej pisemnej, może w pewnym, aczkolwiek niewielkim zakresie ograniczyć tę niepewność w zależności od samego rodzaju formy, źródła jej zastrzeżenia oraz sankcji z powodu jej niedochowania. Sama forma umowy nie stanowi jednak szczelnej bariery przed wykorzystywaniem innych źródeł do ustalenia pełnej jej treści i skutków. Niemniej umowy, głównie o złożonej treści, przede wszystkim w stosunkach gospodarczych, ale również konsumenckich

czy też należących do tzw. obrotu powszechnego, są ujęte w dokumencie. Funkcja i skutki takiego dokumentu są zróżnicowane w różnych systemach w zależności od formy czynności prawnej, ale także innych zasad prawa prywatnego leżących u podstaw danego porządku prawnego. Właśnie ze względu na taką różnorodność i wielość możliwości w zależności od konkretnego systemu w umowach objętych dokumentem zawarte jest postanowienie dotyczące integralności i/albo wyłączności dokumentu, którego funkcją jest oddzielenie historii umowy od niej samej. Wskazane na początku określenie *merger clause* odwołuje się zatem do postanowienia umowy, którego funkcja i sens istnienia w umowie sprowadza się do „grubej kreski” między okresem przed umową a nią samą. Fenomen tego postanowienia sprawił, że jest ono przedmiotem uregulowania projektów aktów prawnych lub reguł modelowych, w których chodzi o ustalenie zakresu skuteczności wspomnianej „grubej kreski”, to jest jej mocy oddzielającej umowę zawartą w dokumencie od okoliczności zaistniałych przed jej zawarciem.

2. Przykładowe *merger clauses* i ich znaczenie w umowie

Ze względu na to, że określenie to odnosi się do postanowienia umowy, ma ono zróżnicowany charakter – tak jak różną treść może przybierać owo postanowienie umowne, a także wywoływać różne skutki prawne determinowane samą treścią tej klauzuli umownej, jak i jej dopuszczalnością i skutecznością na gruncie danego porządku prawnego. W praktyce obrotu (zwłaszcza międzynarodowego) określenie tego postanowienia umownego najczęściej brzmi jako *merger clause*, *integration clause*, *merger and integration clause*, *four corners clause*, *entire agreement clause*, *clause d'accord complet*, *clausula de restrictiōn probatoria*, *vierhoekenbeding*, a zróżnicowanie nazw wyraża często różnorodność treści i skutków, chociaż częstość zastosowania pewnego typu klauzuli na gruncie niektórych systemów prawnych lub konkretniej twierdząc – w ramach obrotu (przede wszystkim gospodarczego międzynarodowego) pozwala na jej określanie jako *boilerplate clause* (czyli klauzula „utarta”, „formułkowa”). Przytoczone różne nazwy przedmiotowej klauzuli umownej znajdują swoje uzasadnienie także w systemach prawnych, w których mają swoje źródło lub punkt odnie-

sienia, o czym będzie mowa szczegółowo niżej. W celu zobrazowania niniejszej problematyki warto na początku rozważań dotyczących tego postanowienia umownego powołać kilka przykładów z praktyki obrotu międzynarodowego oraz krajowego, w których ta klauzula ma częste lub powszechne zastosowanie.

1. Niniejsza umowa wraz z załącznikami stanowi pełną umowę stron w odniesieniu do jej przedmiotu oraz wyłącza wszystkie poprzednie negocjacje, umowy oraz porozumienia w tym przedmiocie. Niniejsza umowa może zostać zmieniona jedynie w pisemnym dokumencie należycie sporządzonym przez wszystkie strony.

Przedstawione postanowienie umowne stanowi o kompletności, integralności umowy zawartej między stronami, która wyłącza tym samym złożone w toku negocjacji oświadczenia. Pozostaje kwestią wykładni tegoż postanowienia, czy przywołane „wyłączenie negocjacji” dotyczy także wyłączenia okoliczności sprzed zawarcia umowy w przedmiocie jej wykładni. Dodatkowo postanowienie to zastrzega *pactum de forma* odnośnie do zmiany umowy.

2. Niniejsza umowa stanowi pełną umowę między stronami. Żadne zrzeczenie się, zgoda, modyfikacja lub zmiana postanowień tej umowy nie będzie wiązać strony, chyba że zostanie sporządzona na piśmie i podpisana przez obie strony. Takie zrzeczenie się, zgoda, modyfikacja lub zmiana, jeżeli została dokonana, będzie skuteczna jedynie wtedy, gdy została dokonana w szczególnym przypadku lub w szczególnym celu. Nie są wiążące żadne porozumienia, umowy lub umocowania, ustne lub pisemne, nieokreślone w niej, a dotyczące tej umowy. Strona przez podpis złożony przez jej umocowanego przedstawiciela potwierdza tym samym, że czytała umowę, zrozumiała ją i zgadza się na związanie jej postanowieniami.

Niniejsze przykładowe postanowienie umowne stanowi o kompletności (tzw. pełnej integralności umowy). Dodatkowo zastrzega *pactum de forma* odnośnie do zmiany umowy i wyłącza wszystkie oświadczenia, które nie zostały ujęte w dokumencie umowy, a dotyczące jej przedmiotu (tzn. nie obejmuje innych uzgodnień czy oświadczeń, które nie są związane z przedmiotem tej umowy oraz dotyczą lub stanowią inną

Marlena Pecyna – doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego UJ; członkini zespołów problemowych Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości; członkini European Law Institute (ELI); adwokat w Izbie Krakowskiej; autorka publikacji z zakresu prawa cywilnego, harmonizacji i europeizacji prawa prywatnego.

■ Książka jest pionierską publikacją traktującą w pełnym wymiarze o funkcji, skutkach oraz miejscu w prawie cywilnym *merger clause* – w kontekście reguł dowodowych, *pactum de forma*, problematyki integralności umowy oraz zasad wykładni umowy. Autorka rozważa znaczenie *merger clause* wobec fundamentalnych koncepcji prawa cywilnego podlegających zmianom na tle współczesnych regulacji i ich projektów, czyli modelu umowy, oświadczenia woli, granic autonomii woli stron w ramach kompetencji określenia wiążącej treści umowy. Opracowanie obejmuje badania prawnoporównawcze oparte na źródłowych porządkach prawnych dla *merger clause* (systemy *common law*), ale także przedstawia ją na tle systemów kontynentalnych, w tym polskiego, europejskiego prawa prywatnego, projektów europejskich oraz polskiego kodeksu cywilnego *de lege ferenda*.

■ Publikacja adresowana jest do ludzi nauki zainteresowanych współczesnym prawem umów (ze względu na wielowymiarowość *merger clause*), kodyfikatorów oraz do praktyków zarówno sporządzających umowy cywilnoprawne (także międzynarodowe), jak i rozstrzygających spory z nich wynikające. W książce zawarte są bowiem nie tylko rozważania teoretyczne, ale przedstawione zostały również propozycje legislacyjne oparte na koncepcji *merger clause* w ujęciu autorki oraz sformułowane postanowienia umowne obejmujące *merger clause*, które mogą być wykorzystywane w treści umów.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-4353-4

9 788326 443534

Cena 119 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl